

11. Küster H. Populäre Vorträge über Bildung und Begründung eines musikalischen Urtheils mit erläuternden Beispielen. I. Cyklus. *Die einfachsten Tonformen*. Leipzig, 1871. 287 s.
12. Pascall J. *The Illustrated History of Rock Music*. New York, 1978. 221 p.
13. Riemann H. *Abriß der Musikgeschichte*. Teile 1, 2. Leipzig; 1918. Teil 1. 164 s.; Teil 2. 236 s.
14. Werner E. *The Sacred Bridge: Liturgical Parallels in Synagogue and Church during the First Millennium*. 2 Vols. New York, 1959. 218 p.

Bohdan Siuta

NOTION *GENRE TYPE* AS THE METALINGUAL UNIT OF THE MODERN MUSICAL THEORY

The article deals with the scientific determination of the notion *genre type*, defined as the metalingual unit of the modern musical theory. It has been determined that with the increase of the musical-compositional and speech levels of the musical-expressive means of a musical composition organization in the process of communication a complex creative-lingual genre unity is formed, which has been called *genre type*. The ways of formation and functions of the genre type in music have been traced. The ways of cooperation of structural-lingual as well as speech-discursive characteristics in the above-mentioned type have been pointed out. The basic conditions of this phenomenon establishing and approaches to the study of its functioning have been described. The term *genre type* has been proposed for the active musical use.

Keywords: musical-creative genre, musical-speech genre, genre type, genre functions, functional music, musical communication.

УДК 811.161.2'373.45/46:069

І.М. ФЕЦКО
м. Львів, Україна

СПЕЦИФІКА ГІБРИДИЗАЦІЇ ЯК ПРОДУКТИВНОГО ДЖЕРЕЛА ЗБАГАЧЕННЯ ТЕРМІНОСКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЇ МУЗЕЙНОЇ СПРАВИ

Статтю присвячено генетичному аналізу української терміносистеми музейництва. У дослідженні визначено та окреслено основні джерела запозичень у складі термінолексики музейної справи, які свідчать про динаміку культурно-історичного розвитку. Головну увагу зосереджено на явищі гібридного термінотворення як захисного механізму адаптації термінних запозичень.

Ключові слова: українська терміносистема музейництва, гібридний термін, запозичення.

Історія становлення фахових терміносистем є важливим питанням світової науки. Науковому розвитку окремих термінних систем різних галузей знань передує період стихійного термінотворення, коли в окремих мовах накопичують

© І.М. ФЕЦКО, 2019

достатній арсенал об'єднаних мовних одиниць для позначення відповідної системи понять. Поряд із низкою спільних рис у формуванні наукових систем сучасним розвиненим мовам притаманні особливості, власні традиції, що склалися історично в процесі становлення її наукового стилю. Характер реалізації цих традицій великою мірою визначає специфіка наукових і мовних контактів народу, її носія, з іншими народами, а також співвідношення між системою понять окремої галузі науки та їх терміним вираженням [12, с. 97]. На сучасному етапі розвитку науки особливої гостроти й актуальності набуло питання запозичення. Вчені активно вивчають особливості місця й ролі запозичених одиниць у формуванні сучасних національних терміносистем [17, с. 93]. Серед проблем, пов'язаних із дослідженням терміноодиниць, можна спостерегти зростання уваги до специфіки взаємодії національних та іншомовних компонентів у процесі формування й функціонування галузевих систем, оскільки на сучасному етапі в будь-якій терміносистемі для позначення низки понять паралельно існують автохтонні та запозичені найменування [6, с. 158]. Використання іншомовних термінів є поширеним й одним із найпродуктивніших процесів у термінології. Хоча терміне запозичення незначною мірою відрізняється від запозичення загальномовних одиниць, проте терміносистеми є найбільш відкритими для проникнення нових одиниць і мають своєрідні особливості.

В українському термінознавстві завжди актуальним було питання наявності національних і запозичених одиниць, освоєння й адаптації іншомовної термінолексики. Нині спостерігаємо динамічне зростання кількості наукових праць, предметом дослідження яких постають терміносистеми різних галузей знань: музичної (С.З. Булик-Верхола) [1], митної справи (В.М. Дейнека) [3], бібліотечно-інформаційної (Н.В. Стрішенець) [13], нафтогазової (С.М. Дорошенко) [4], авіаційної (Т.М. Дячук) [5], науково-технічної (О.А. Мартиняк) [9], терміносистеми криміналістики (Л.Є. Гапонова) [2], менеджменту (Н.Л. Краснопольська) [8], геологічної (М.Л. Петришин) [11], документознавчої (О.М. Тур) [15], туристичної (І.М. Черненко) [18], податкової (О.В. Чорна) [19], комп'ютерної (І.Б. Ментинська) [10] та ін. Незважаючи на те, що вивчення явища термінної номінації та ролі національного й запозиченого у формуванні терміносистем простежуємо в багатьох працях, присвячених дослідженню різноманітних галузей знань сучасної української мови, проте загальної й різноаспектної характеристики запозичень потребує українська терміносистема музейної справи. Тому актуальність розвідки обумовлена необхідністю системного аналізу термінних запозичень змішаних конструкцій у фаховій мові українського музейництва.

Мета роботи – дослідити іншомовні запозичення змішаних конструкцій у терміносистемі музейної справи, схарактеризувати основні моделі гібридних терміноодиниць, які належать до поняттєвого апарату фахової мови музейників, простежити функціонування зазначених термінів в аналізованій галузі.

Українська терміносистема музейництва здатна розвиватися, змінюватися, відбиваючи всі реалії сучасного життя. Історія поступу науки, зміна наукових поглядів, а також інтеграція, культурні та мовні зв'язки – все це знаходить своє відображення як у термінній системі загалом, так і в окремих термінах [14, с. 170]. На різних етапах існування в складі терміносистеми музейництва функціонували терміни, запозичені з різних мов. У результаті міжмовних зв'язків

український термінофонд музейної справи поповнювався запозиченнями з грецької (*каталог* (від грец. *κατάλογος* – список) (СІСМШ, с. 260), *музей* (від грец. *τὸ Μουσείον* – «дім Муз») (СІСМ, с. 451), *тезаурус* (від грец. *θησαυρός* – скарб) [СІСМШ, с. 565), латинської (*артефакт* (від лат. *artefactum* – штучно зроблене) (СІСМШ, с. 56), *експлікація* (від лат. *explicatio*, від *explico* – пояснюю, розгортаю) (СІСМШ, с. 191), *колекція* (від лат. *collectio* – збирання) [СІСМШ, с. 276]), французької (*анкета* (від фр. *enquête* – розслідування, дослідження) [СІСМШ, с. 41], *дублет* (від франц. *doublet*, з *double* – подвійний) [СІСМШ, с. 183], *турнікет* (від франц. *tournequet*, від *tourner* – вертити, обертати) [СІСМШ, с. 594] мов тощо. Іншомовні термінні одиниці поповнювали українське музейництво з неоднаковою інтенсивністю в різні періоди її формування. Входячи в українську мову, терміни піддавалися формальній трансформації відповідно до внутрішніх законів її розвитку.

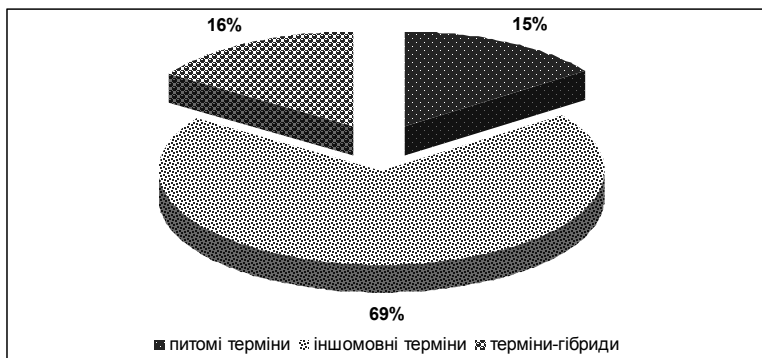
Учені [16] виділяють дві головні причини появи іншомовних запозичень в українській мові: перша – це необхідність вираження нових значень, друга – потреба в оновленні терміносистеми, заміна старих терміноодиниць, що втратили свою виразність, на нові, виразніші. Також необхідно враховувати, особливо коли йдеться про найновіші запозичення, віяння часу, моду на все іноземне, зокрема й на іншомовні терміни, що зараз мають місце в українській термінній системі музейної справи.

Велика кількість нової запозиченої термінологіки, яку, як правило, характеризують незвичні для української мови оформлення та структура, змушує, як стверджують науковці, мову-реципієнт у відповідь активізувати захисні механізми та прискорити процеси адаптації іншомовних термінів [7, с. 32]. У терміносистемі музейництва виділяємо гібридні терміноутворення, що виникають унаслідок деривації переважно від іншомовних основ за допомогою питомих словотворчих формантів: *анкетування* (корінь від франц. *enquete* – листок) (СІСМШ, с. 41), *асоціативність* (корінь від лат. *associatio* – з'єднання) (СІСМШ, с. 60), *експозиційник* (корінь від лат. *expositio* – виклад, опис) [27, с. 191], *колекціонування* (корінь від лат. *collectio* – збирання) (СІСМ, с. 339), *оригінальність* (корінь від лат. *originalis* – первісний, природжений) (СІСМШ, с. 408), *орієнтування* (корінь від нім. *orientieren* – орієнтувати) (СІС, с. 696), *раритетність* (корінь від лат. *raritas* (*raritatis*) – рідкість) (СІСМШ, с. 480), *реліквійність* (корінь від лат. *reliquia* – залишки) (СІСМШ, с. 493), *репрезентативність* (корінь від лат. *representatio* – наочне зображення) (СІСМШ, с. 497), *тезаурування* (корінь від грец. *θησαυρός* – скарб) (СІСМШ, с. 565) та ін. Крім зазначених одиниць, у формуванні термінів беруть участь й іншомовні компоненти, що виконують функцію міжнародних терміноелементів, наприклад: *аудіовізуальний* (від лат. *audio* – чую, слухаю) (СІС, с. 134), *біоповшкодження* (від грец. *βίος* – життя) (СІСМ, с. 97), *кіноджерела* (від грец. *κινέω* – рухаю) (СІСМ, с. 329) та ін. Зазначені приклади додатково ілюструють, що термінолексеми музейної справи можуть складатися не лише з елементів іншомовного походження, а й поєднувати іншомовний морфоелемент з власне українським. Як ощадливий спосіб передачі змісту складних понять, вони мають ознаки загальнозрозумілості, соціальної значущості, частотності.

Поширеними є також змішані конструкції з двох мов, створені поєднанням основ чи терміноелементів, наприклад: грецька + латинська: *демографія* (від

грец. δῆμος – народ і лат. graphē – письмо, описання) (СІСМШ, с. 158), *ксерокопія* (від грец. ξηρός – сухий і лат. copia – запас, велика кількість) (СІСМШ, с. 307), *музеєфікація* (від грец. τὸ Μουσείον – «дім Муз» і лат. ... ficatio, від facio – роблю) (СІСМ, с. 451), *фотокопія* (від грец. φῶς (φωτός) – світло і лат. copia – запас, велика кількість) (СІСМШ, с. 625), *філуменія* (від грец. φίλος – друг і лат. lumen – світло) (СІСМ, с. 708) та ін.; грецька + французька: *автогід* (від грец. αὐτός – сам і франц. guide) (СІСМ, с. 160), *автопортрет* (від грец. αὐτός – сам і франц. portrait) (СІСМ, с. 539) та ін.; латинська + грецька: *кодинологія* (від лат. codex – книга і грец. λόγος – слово, вчення) (СІСМ, с. 336) та ін.; латинська + французька: *ревалоризація* (від лат. re – повторення дії і франц. valorization) (СІСМ, с. 571) та ін.; французька + латинська: *дезінсекція* (від франц. dés- – знищення, видалення і лат. insectum – комаха) (СІСМШ, с. 154), *дезінфекція* (від франц. dés- – знищення, видалення і лат. infecto – отруюю) (СІСМШ, с. 154) тощо.

Як бачимо, для сучасної української терміносистеми музейництва характерна генетична різноманітність одиниць, що відображає тривалий історичний процес її формування та вплив різних мовних та позамовних чинників. Згідно з кількісними показниками, відображеними на діаграмі 1, найбільш численною у цій галузі є генетична група іншомовних запозичень, а середню ланку займають гібридні терміни.

Діаграма 1. Кількісне співвідношення термінів музейництва за мовою походження

Аналіз мовного матеріалу показує, що в галузі музейництва помітною є активність не лише до різномовних запозичень, а й до гібридоутворення. Це, за словами науковців, можна розцінювати як поживлення процесів глибшого засвоєння іншомовних термінів та активізування словотвірних процесів як захисного механізму мови й частково як відновлення чи радше вияв тягlosti традиції української термінографії.

Отже, українська термінологія музейної справи становить динамічну групу, що має тенденцію до активного поповнення новими термінами, значною мірою за рахунок термінних запозичень змішаного типу. Поширення гібридних терміноодиниць можна пояснити як мовною традицією, так і намаганням передавати одним словом досить складне наукове поняття, а також прагненням відповідати вимогам європейської мовної спільності. Однак не можна ігнорувати

той факт, що іноді запозичення або використання гібридних термінів зумовлене чинниками та причинами суб'єктивного характеру – іншомовні терміни сприймають як більш модні, сучасні та соціально престижні. Недоцільне вживання іншомовних одиниць зумовлює порушення балансу між автохтонними та запозиченими елементами й призводить до денаціоналізації терміносистем.

1. Булик-Верхола С.З. Традиція запозичень в українській музичній термінології. *Українська філологія: школи, постаті, проблеми*: Збірник наукових праць Міжнародної конференції, присвяченої 150-річчю від дня заснування кафедри української словесності у Львівському університеті (Львів, 23 – 25 жовтня 1998 р.). Львів: Світ, 1999. Ч. 2. С. 89 – 99.
2. Гапонова Л.Є. Іншомовні запозичення в українській криміналістичній термінології. *Вісник Дніпропетровського університету*. Серія: Мовознавство. 2010. Т. 18. Вип. 16. С. 85 – 90.
3. Дейнека В.М. Іншомовна основа термінології митної справи: способи термінотворення. *Вісник СумДУ*. 2006. Том. 2. № 11 (95). С. 34 – 38.
4. Дорошенко С.М. Українська термінологія нафтогазової галузі з погляду походження. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. Серія 8. Філологічні науки (мовознавство і літературознавство). Київ: Вид-во НПУ, 2009. С. 199 – 205.
5. Дячук Т. Авіаційна термінологія української мови: тематична класифікація та генетична характеристика. *Українська наукова термінологія*. 2009. № 2. С. 289 – 296.
6. Закреницька Л. Національне і інтернаціональне в термінологічній номінації. *Наукові праці Кам'янець-Подільського державного університету ім. І. Огієнка*. Серія: Філологічні науки. 2010. Т. 1. Вип. 22. С. 157 – 163.
7. Кислюк Л. Гібридні новотвори як спосіб засвоєння запозичуваної термінології. *Українське мовознавство*. 2010. № 40. С. 32 – 37.
8. Краснопольська Н. Запозичення в українській термінології менеджменту. *Вісник Національного університету «Львівська Політехніка»*. Серія: Проблеми української термінології. 2010. № 675. С. 125 – 130.
9. Мартиняк О.А. До проблеми запозичень в українській науково-технічній термінології. *Наукові праці Чорноморського державного університету ім. П. Могили*. Серія: Філологія. Мовознавство. 2009. Т. 105. Вип. 92. С. 74 – 78.
10. Ментинська І. Лексико-генетичні особливості сучасної комп'ютерної термінології. *Вісник Національного університету «Львівська Політехніка»*. Серія: Проблеми української термінології. 2014. № 791. С. 71 – 74.
11. Петришин М. Запозичення з класичних мов як складова частина геологічної термінології. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка*. Серія: Філологічні науки (мовознавство). 2010. Вип. 89 (3). С. 280 – 283.
12. Симоненко Л.О. Національні та інтернаціональні компоненти в сучасних терміносистемах / Л.О. Симоненко, С.О. Соколова, І.В. Коропенко та ін. Київ: Наук. думка, 1993. 237 с.
13. Стрішенець Н. Запозичення в українській бібліотечно-інформаційній термінології. *Бібліотечний вісник*. 2007. № 2. С. 20 – 25.
14. Троеглазова М.М. Походження юридичної термінології сучасної арабської літературної мови. *Одеський лінгвістичний вісник*. 2015. Т. 1. № 5. С. 170 – 174.
15. Тур О.М. Іншомовні номінації грецького походження в системі логіко-поняттєвого апарату документознавців в Україні. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2012. № 1. С. 19 – 22.
16. Федічев О. Запозичення у текстах економічної та юридичної тематики у китайській мові. *Китайська цивілізація: традиції та сучасність*: 36. статей. 2005. С. 95 – 99.

17. Фітисова Т.О. Іншомовна лексика як чинник формування української термінології лісової меліорації агроландшафтів. *Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна*. Серія: Філологія. 2005. Вип. 46. № 707. С. 93 – 95.
18. Черненко І. Термінологічні запозичення у сфері туризму як результат міжмовного контактування. *Українознавчий альманах*. 2012. Вип. 9. С. 193 – 196.
19. Чорна О. Генетична характеристика української податкової термінології. *Теоретична і дидактична філологія*. 2012. Вип. 12. С. 258 – 265.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

ПМТ – Климишин О.С. Природнича музейна термінологія: словник-довідник. Львів: Державний природознавчий музей НАН України, 2003. 244 с.

МСД – Ключко Ю.М. Музеєзнавство: словник-довідник. Київ: НАКККіМ, 2013. 82 с.

СДТМ – Микульчик Р., Слободян П., Діденко Є., Рак Т. Словник-довідник термінології музейництва. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2012. 128 с.

МСБТ – Музеєзнавство: словник базових термінів / Укл.-упор. Л.М. Міненко; за заг. ред. Карпова В.В. Київ: Фенікс, 2013. 152 с.

СДМП – Овчарова О., Яшуева-Омельянчик Р., Сургай Л. Словник-довідник музейного працівника. Київ: КИЙ, 2013. 461 с.

СІС – Словник іншомовних слів: 23 000 слів та термінологічних словосполучень / укл. Л.О. Пустовіт та ін. Київ: Довіра, 2000. 1018 с.

СІСМ – Словник іншомовних слів / за ред. О.С. Мельничука. Київ: Головна редакція УРЕ, 1974. 775 с.

СІСМШ – Словник іншомовних слів / укл. С.М. Морозов, Л.М. Шкарапута. Київ: Наук. думка, 2000. 680 с.

Ivanna Fetsko

SPECIFICITY OF HYBRIDIZATION AS A PRODUCTIVE SOURCE OF THE ENRICHMENT OF TERMINOLOGY OF THE UKRAINIAN MUSEUM SCIENCE

The question of existence of a national and borrowed units, the development and adaptation of foreign language terminology is always relevant in the Ukrainian terminology. The foreign language terminological units that expanded into national terminological systems were always of great interest for researches who are studying borrowings in terminology and the causes of this process. In spite of the fact that terminological nomination and the role of the national and borrowed elements in the formation of terminological systems of different branches of knowledge were analyzed. The general and multi-dimensional characteristics of borrowings are required for the Ukrainian terminological system of museum affairs

The Ukrainian terminological system of museum science can develop, change, reflecting all the realities of modern life. The history of the development of science, the change of scientific views, as well as integration, cultural and linguistic connections – all these are reflected in the terminological system as a whole, and in separate terms. The terms borrowed from different languages began to operate at different stages of development of museum science. The Ukrainian terminological fund of the museum science was replenished with borrowings from Greek, Latin, French, etc. as a result of interlanguage relations. Foreign language units replenished the Ukrainian museum affair with varying intensity in different periods of its formation.

The terminological units, that are complex nouns, in the structure of which there are bases or terminological elements of different origin, belong to the terminological apparatus of the professional language of the museum workers. We distinguish in the terminological system

of the museum science hybrid terminological formations that arise as a result of derivation mainly from foreign language bases with the help of specific word-formation formants. The foreign language components, that serve as international terminological elements, involved in the formation of terms. It should also be noted about the presence of the mixed structures from two languages that are active in the terminological system of museum science, created by combining the bases or terminological elements. The modern Ukrainian terminological system of museum science is characterized by the genetic heterogeneity of its units, that reflected the long historical process of formation of the terminological system and the influence of various language and extra-language factors.

К e y w o r d s : Ukrainian museology term system, hybrid term, loan.

УДК 811.161.2:347.2'42

Л.А. ХАЛІНОВСЬКА

м. Київ, Україна

СЛОВСПОЛУЧЕННЯ З АД'ЄКТИВНИМ КОМПОНЕНТОМ ПОЛІТИЧНИЙ У ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТАХ

У статті проаналізовано словосполучення з ад'єктивом політичний та схарактеризовано семантичні зміни їхніх значень у мові сучасного політичного простору на матеріалах паперових та онлайн-видань. Закцентовано увагу на особливостях використання термінологічних словосполучень у публіцистичних текстах. Порушено питання неологічної мовотворчості та мовного конструювання в медійних матеріалах.

Ключові слова: мова українського політикуму, суспільно-політичний термін, сталі словосполучення, детермінологізація.

Суспільно-політичний дискурс, як уважає О.А. Стишов, варто розглядати як своєрідне інституційне середовище із притаманною йому субмовою – лексикою і термінологією, фразеологією, перифразами та багатьма іншими одиницями [6]. На мову сучасного політичного узусу (політичне мовлення, мова політики) впливає кілька чинників: процеси, що відбуваються в державі, ситуація у світовому політичному просторі, і, як наслідок, аналіз та оцінка вищезазначеного в медійних текстах означеної тематики. На думку О.А. Сербенської, саме в засобах масової інформації «спостерігається тенденція до явної активізації у вживанні як загальнонаукових, так і вузькоспеціальних термінів різних галузей знання. На особливості функціонування термінів у мові газети позначається дія, принаймні, двох чинників: з одного боку, діють тенденції, що властиві інформаційній і популяризаторській ролі преси, з другого, – виявляються особливості одного з рівнів термінологічної системи – структурного рівня, норми чи рівня індивідуального мовлення» [4]. Таку саму думку поділяє Г.М. Колесник, яка зазначає, що найхарактернішим явищем, що активно діє у мові сучасної української преси, є проникнення в неї елементів наукового

© Л.А. ХАЛІНОВСЬКА, 2019